

5051

Eesti etnograafia seniseid saavutisi ja tuleviku ülesandeid.

Etnograafilise töö kohta Eestis on viimaseil aastail ilmunud rida ülevaateid, eriti ühenduses Eesti Rahva Muuseumi tegevusega ¹⁾. Need kirjutised on ometi pea kõik võõrkeelsed ja peamiselt määratudki vastava ala eriteadlastele välismail. Seepärast ei ole ehk ülearune veel kord puudutada neid meie ainelise rahvateaduse päevaküsimusi ka „Ajaloolise Ajakirja“ lugejaskonna ees, katsudes seejuures mitte üksi loendada senise töö tulemusi, vaid ka vaadata, mis veel jäänud tegemata ja mida siin tuleks käsile võtta esimeses järjekorras.

Raske on nimetada otsekohe isikut, teost või sündmust, millega võiksime tähistada Eesti etnograafia sünni. Võrdlemisi noore teadusena on rahvateaduslik uurimine kõigis mais leidnud esimest viljelemist ainult kõrvalasjana ja nii on see ka meil. Üksikuid märkmeid eestlaste ainelise kultuuri kohta leiame näit. pea kõigis Balti kroonikais Läti Hendrikust alates, samuti paljudes vanemais reisirakendistes. Olgu mõlema liigi näitena siin mainitud B. Russo w'i „Chronica der Prouintz Lyfflandt“ (Rostock 1578) või A. Olearius'e „Offt begehrtte Beschreibung der Newen Orientalischen Reise“ (Schleswig 1647), mille tähelepanekud rahvaelu kohta veel nüüdki pakuvad mõndagi väärtuslikku. Kõik need andmed on saadud ometi n. ö. mööda minnes ja on kaunis pinnapealsed. Rahvaelu jälgimiseks teadlikult teritatud pilku leiame meie

¹⁾ I. Manninen, Viron Kansallismuseo (Suomen Museo XXX, 1923, Helsingi 1924, lk. 12—22). (F. Leinbock), The Estonian National Museum, Tartu 1926. G. Ränk, Das estnische Nationalmuseum und die ethnographische Arbeit in Eesti 1922—27 (Eurasia Septentrionalis Antiqua III, Helsingi 1928, lk. 164—180). F. Leinbock, Le Musée National d'Estonie à Tartu (Museumion, nr. 5, Pariis 1928, lk. 109—113). I. Manninen, Übersicht der ethnographischen Sammelarbeit in Eesti in den Jahren 1923—1926 (SB. der Gel. Estn. Ges. 1927, Tartu 1929, lk. 31—47). F. Leinbock, Le Musée National Estonien, Tartu 1929. F. Leinbock, Über die ethnographische Arbeit in Estland (Lud Slovianski I, IB, Krakov 1929, lk. 131—144).

vanemail autoreil alles XVIII ja XIX sajandi piirilt alates, mil Lääne-Euroopast sissevalguva romantismi mõjul ka Balti haritud ringkonnad hakkasid lähemat huvi tundma kohaliku maa ja rahva iseärasuste kohta. Eeskätt tuleks siin nimetada A. W. Hupe'it, J. Chr. Petri't, J. W. L. v. Luce't j. t., kelle töödes leidub juba rohkeid üksikasjalisi teateid eestlaste ehitiste, riietuse, tööriistade, arstimisvahendite jne. kohta. Esimene Balti arkeoloog, Tartu professor Fr. Kruse on ka üks teeavajaid etnograafias, avaldades oma „Necrolivonica“ lisas rea värvilisi pilte eesti, liivi ja läti rahva riideist (1842). Rohket lisa eelmisele annab Fr. S. Stern omas Saaremaa rahvariiete albumis (1865—1871). Eriti üksikasjalist käsitlust leiab aga Eesti saarte ja ranniku rootsi väestu C. Fr. W. Russwurm'i „Eibofolke“ nimelises teoses (1855), ühes atlasega ja H. Schlichting'i koostatud „Die Trachten der Schweden“ (1854) nimelise albumiga.

Kuid kirjeldised ja joonised, kui head nad oleksidki, on etnograafilisele uurimisele ikkagi teisejärguliseks materjaliks. Töötades loodusteadustele lähedal oleva tüpoloogilise meetodiga vajab etnograaf uurimisainena kõige pealt kultuuritooteid endid, et toimetada vaatlusi ja hinnanguid otsekohe nende põhjal. Selle töö eelduseks on siis esemete kogumine suuremal arvul, s. o. vastavate muuseumikogude loomine. See ala pidi aga ootama viljelejaid pea kuni XIX sajandi lõpuni. Õpetatud Eesti Seltsis asutakse küll juba 1840-dail aastail eesti rahvariiete ja nende kirjeldiste kogumisele, kuid selle ettevõtte hinge, kunstnik L. v. Maydel'i surmaga jääb see töö pea unustusse. Alles 1894.—1895. aastal asub selts dr. L. v. Schroederi algatusel uuesti etnograafilisele korjamistööle, mille teostab peamiselt O. Kallas, hankides umbes 700 numbrilise kogu Setumaalt ja saartelt, enamikus rahvariideid. See kogu esines koguni erinäitusena Riias arkeoloogilise kongressi puhul 1896. a. ja moodustas selle järel n. n. Eesti Etnograafilise Muuseumi. Õpetatud Eesti Seltsi juures. Sama seltsi kulul korjas 1906. a. paigu ka Kr. Raud mõnisada numbrit rahvakunsti esemeid. Umbes samal ajal algas oma tegevust ka arhitekt J. Gahlnbäck, kes omal kulul korjas Eesti saartelt mõne aastaga umbes 3000 numbrilise kogu hoolikalt valitud rahvakunsti tooteid ja a. 1912 korraldas neist erinäitusegi Riias. Tuleb veel mainida, et ka Soome õpetlane dr. A. O. Heikel hankis 1901. ja 1902. aastal Eestis suurema rahvateadusliku kogu, mis paigutati Soome Rahvusmuuseumi Helsingis. Heikel'i „Volkstrachten“ (1909) on ka esimeseks, peamiselt Eesti materjali põhjal kirjutatud suuremaks uurimistööks. XIX ja XX sajandi vahetusel leiame siis Eesti etnograafiale juba teatava aluse pandud olevat nii muuseumikogude loomise kui ka etnograafilise kirjanduse näol. Eestilist on selles töös ometi pea

ainult niipalju, et Eesti rahvas siin esines uurimisobjektina, kuida eestlaste aktiivne osavõtt uurijaina oli minimaalne.

Et tekkiv eesti intelligents esialgu jäi sellest etnograafilisest korjamisest ja uurimistööst kõrvale, on seletatav osalt tema rakendumisega vaimlise rahvateaduse alale. Juba F. R. Fählmann'i ja F. R. Kreutzwald'i päevilt oli rahvaluule kogumine saanud erilise tähelepanu osaliseks. Kestev „Kalevipoja“-vaimustus süvendas seda huvi veelgi. Ja kui siis 1888. a. alates J. Hurt ja veidi hiljemini M. J. Eisen alustasid oma suurejoonelist sõnalise vanavara korjamistööd, millele 1904. a. järgnes O. Kalda juhutatud rahvaviiside kogumine, kütkestas see töö terve tegelaskonna, kes vähegi võis tulla küsimusse.

Sajandi vahetusel näeme ometi etnograafiliste huvide tõusu ka eesti autorite töis. Nimetagem siin näiteks V. Reiman'i „Eesti põllutöö ajalugu“ (1901) ja „Eesti sepist“ (1902), J. Hurda kirjutist setude üle (1904), O. Kalda „Lutsi maarahvast“ (1894) ja „Kraasna maarahvast“ (1904), mitmeid J. Jung'i kirjutisi jne.

Ei puudunud koguni omade, saksa seltsidest rippumatute eesti muuseumikogude loomise katsed pea kõigis asutistes, mis tol ajal seisid eesti avaliku elu keskkohas, nagu Eesti Kirjameeste Selts, Eesti Üliõpilaste Selts ja koguni Eesti Põllumeeste Selts. Need algatused jäid ometi rohkem katseiks, sest ainelise vanavara kogumine nõuab juba ruumide, säilitamise j. m. nõuete tõttu suuremaid kulusid ja tehnilist erioskustki, kui seda tol korral eestlastel oli käepärast.

Kuid mida kauemini teatavad vajadused jäävad rahuldamata, seda hoogsamalt murravad nad kord esile. Seda näeme ka eesti etnograafiliste harrastuste alal Eesti Rahva Muuseumi tekkimise puhul (1908). Asutatud veel senise sõnalise vanavara kogumise võlu all ja selle suurejoonelise esindaja J. Hurda mälestuseks, siirdus uus asutis endise rahvakultuuri esemete kiire hävimishädaohu survel juba algusest peale etnograafilisele korjamistööle, mis on saanudki tema peateeneks. Samase hooga või hoogsamaltki kui seni sõnalise vanavara alal asuti nüüd ainelise vanavara kogumisele ja saavutati juba mõne aastaga õige tähelepanevaid tagajärgi.

Käesolevas puudub võimalus lähemalt kirjeldada selle korjamistöö käiku. Asjastuhuvitatud võivad sellest teisel leida üksikasjalisemaid ülevaateid²⁾. Mainitagu vaid nii palju, et oma tegevuse esimese aastakümne lõpul (1918) Eesti Rahva Muuseum võis omaks nimetada juba umbes 20.000 numbrilise eesti etnograafilise kogu.

²⁾ I. M(anninen) ja F. L(einbock), Rahvateaduslikud kogud Eesti Rahva Muuseumis, ERM-i Aastaraamat, I, 1925, lk. 134—144. Vt. ka ERM-i aruanded aa. 1911—1917.

Peale selle olid siia koondatud kohe tegevuse alul ka kõik vanemad sellelaadilised kogud Tartus, nagu Õpetatud Eesti Seltsi ja Eesti Üliõpilaste Seltsi omad, kuna Eesti Põllumeeste Seltsi kogu saigi uue muuseumi alusvaraks. Eesti Rahva Muuseumi kõrvale asus 1918. aastal ka Muuseumi Tallinna osakond, mille tegevus aga esialgu piirdus peamiselt Tallinna linnaga ja selle lähema ümbrusega. Nende kahe eesti asutise kõrval leidis mõnesajandubrilisi eesti etnograafilisi kogusid veel Pärnus, Kuressaares ja Paides kohalikkude saksa muuseumiühingute hoolet.

Eesti riikliku iseseisvuse alul olid siis olemas juba kaunis solidsed etnograafilised kogud, kuna uurimistöö ise peaaegu puudus ja kogude muuseumitehniline korralduski jättis palju soovida. Puudusid vastavad ruumid ja sisseseaded, puudus ka vilunud ja eriharidusega personaal, rääkimata majanduslikest raskustest, mis halvaid iga-suguse ettevõtlikkuse.

Värskest loodud Eesti Vabariigi Haridusministeeriumi toetusel hakkas aga asi vähehaaval paranema. Kõige pealt elustus korjamistöö, mis ilmasõja aastail oli jäänud soiku. Ministeerium korraldas koguni ise 1920. a. maikuus kõigi koolide osavõtul n. n. muinasvara päästepäevad, mis töid nii Tartu kui Tallinna muuseumile mitu tuhat numbrit esemeid juurde. Teiseks lahenes ruumide küsimus Tallinnas Kadrioru lossi ja Tartus Raadimõisa hoone muuseumile kasutada andmisega 1922. a. Paar aastat hiljemini korraldati ka tööjaotus mõlema muuseumi vahel sel teel, et Tallinna muuseum muutus eeskätt kunstimuuseumiks, kuna Eesti Rahva Muuseum Tartus jäi edasi peamiselt etnograafiliseks muuseumiks.

Saanud omale 1922. aastal esimese rahvateaduslikku koolitust omava juhataja dr. I. Manninen'is, kes sel kohal viibis kuni 1929. a. alguseni, on ERM neil aastail teinud tähelepandavaid edusamme ja lühikese ajaga arenenud endisest korraldamata vanavara-laost ajanõuete kõrgusel seisvaks teaduslikuks asutiseks. Sellele on muidugi suuresti kaasa aidanud rohked rahalised toetused nii riigilt kui seltskonnalt, kuid mitte vähemal määral ka juhataja isik, kes endas õnnelikult ühendas nii tubli uurija kui osava muuseumimehe omadused.

Võrreldes praegust ERM-i seisundit sellega, mis valitses kümme-kond aastat tagasi, näeme siin väliseltki rea põhjalikke muutusi. Kõige pealt on Muuseumi kasutada endiste kitsaste üüriruumide asemel nüüd ruumikas ja muuseuminõuetele vastav ehitis Raadil. Seejuures on muuseumikogude korraldus väljapanekute osas läbi viidud moodsate teaduslikkude ja muuseumitehniliste nõuete kohaselt, nii et nad kuuluvad paremate hulka kogu Euroopas. Ja isegi n. n. dublettide kogude korraldus magasiinides võiks äratada paljude eeskujulistegi välismaa muuseumide kadedust.

Selle välise külje kõrval on kogud rohkesti rikastunud ka seesmiselt. Etnograafiliste eesti esemete arv tõuseb praegu juba 30 000-ni, kusjuures korjamise süstemaatiliseks muutumise tõttu kogud nüüd annavad palju mitmekülgsema ja ühtlasema pildi meie ainelisest rahvakultuurist, kui seda võimaldas omaaegne massiline korjamine. Peale eesti materjali on viimaseil aastail hangitud mõnesajandumbrilisi kogusid ka lähemalt hõimrahvaid, nagu liivlastelt, karjalastelt, soome-laplastelt j. t., mis võrdlevaks uurimiseks väga tarvilik. Peale esemete eneste on hakatud koguma ka põhjalikke teateid nende valmistamise, tarvitamisviiside, terminoloogia j. m. kohta, ilma milleta nende kasutamine uurimisel on raskendatud. Muuseumi arhiivis leidub praegu juba 4000 lehekülge selliseid kirjeldisi ja ligi 500 lehte jooniseid, mis kogutud peamiselt stipendiaatide kaudu aastail 1923—1926. Siia juurde tulevad veel koolidelt saadud vastused erilistele, selleks koostatud küsimuskavadele, mis 1925. a. töid kokku umbes 1400 vastust mitmekümnele küsimusele ja 1928. a. — üle 1000. Rohkesti on täiendatud ka Muuseumi päevapiltide kogu; samuti on neil aastail alus pandud etnograafilise käsiraamatukogule (ligi 1000 köidet), valmistatud muuseumikogudest endist sadandeid jooniseid ja fotosid, koostatud rida abikatalooge ja kartoteeke jne.

Äsja loendatud tegevus omab uurimise seisukohalt vaadatuna rohkem ettevalmistavat laadi, mille tagajärjed ei saa igakord avalduda otsekohe trükiteostes. Kuid ka viimasel alal on saavutatud juba mõndagi. ERM-is tehtud teaduslik töö peegeldub peamiselt muuseumi aastaraamatus, mis ilmub 1925. a. alates ja sisaldab etnograafiliste tööde kõrval kirjutisi ka rahvaluule ja arkeoloogia alalt. Suuremaks seni neis aastaraamatuis ilmunud töist on I. Manninen'i „Eesti Rahvariiete Ajalugu“ (1927), mis annab üksikasjalise ülevaate selle meie rahvakultuuri eriti iseloomuliku osa kohta. Sellelaadilisi suuremaid uurimusi on veel sama autori „Kannud“ ja „Kindad“, mis ilmunud erakirjastusel (Tartu 1925, 1927), nagu ka tema „Etnograafiline sõnastik“ (1925) ja „Soome sugu rahvad“ (1929). Peale selle on etnograafia osakonna ametnikelt ilmunud rida kirjutisi nii Eesti kui välismaade, eriti Soome, ajakirjanduses. Suuremalt jaolt sisaldavad need tüpoloogilisi uurimusi eesti ainelise kultuuri eriküsimuste kohta, kuna regionaalseid ülevaateid maakondade viisi on ilmunud Eesti Kirjanduse Seltsi kodu-uurimise toimkonna toimetatud koguteoses „Eesti“.

Aastaraamatu väljaandmine on ERM-i võimaldanud ühendust luua ka välismaade teadusega. Praegu on ERM umbes 130 vastava asutisega väljaannete vahetuses, mis võimaldab nii eesti etnograafia tutvustamist välismail kui ka sealse töö lähemat jälgimist.

ERM-i kõrval on teiseks suuremaks etnograafiliste kogude omanikuks Eesti Kunstimuseum Tallinnas. Tekkinud a. 1925 endisest Tal-

linna Eesti muuseumist, mis 1920. a. omakorda tekkis ERM-i Tallinna osakonnast (asutatud 1918), on see muuseum oma eelkäijailt pärinud ligi 10 000 numbrilise etnograafilise kogu, mis korjatud peamiselt Põhja-Eestist ja saartelt aastate 1920—1925 vahel. Need kogud moodustavad nii suuruselt kui ka sisult üsna tähelepanuväärse lisandi Tartu kogudele. Kahjuks pole aga neil kogudel kunagi olnud nõuetava koolitusega korraldajat ja kunstimuuseumiks muutumisega on etnograafiline personaal täiesti likvideeritud, mille tõttu kogud ise ähvardavad muutuda teaduslikult pea kõlbmatuks „vanavaraks“. — A. 1925 tekkis Tallinnas ka Eesti Vabaõhu Muuseumi ühing, mis aga senini pole organiseerumisajajärgust üle saanud.

Muudest etnograafilistest kogudest võiks nimetada veel mõnesajajärgulisi vastavaid kollektioone Pärnu, Kuressaare ja Paide muuseumis, mis esialgu kõik veel ootavad korraldavat kätt, kõnelemata juba uurimistööst. Väljaspool ERM-i tegevuspiirkonda ilmunud etnograafilistest teostest võiks mainida üksi V. Päts'i „Eesti Rahvariie ja Ornament“ nimelist albumi (Tallinna 1926) ja A. Raudkats'i „Eesti Rahvatantse“ (Tartu 1926). Välismaalaste uuemaist töid Eesti etnograafia alal tuleks mainida eriti dr. E. Klein'i (Stokholmist) rootsikeelset teost „Runö“ (Upsala 1924) meie rannarootslaste kohta. Lühemaid rahvateaduslikke ülevaateid on ilmunud veel mitmes suuremas välismaa teoses, nagu G. Buschan'i „Illustrierte Völkerkunde“ (II Bd., II Teil, Stuttgart 1926, lk. 981—993), R. Karrutz'i „Atlas der Völkerkunde“, II (Stuttgart 1926) jne., mis aga oma täpsuselt sageli jätavad palju soovida.

Etnograafilisel alal näeme siis viimase aastakümne kestel rea silmapaistvaid edusamme, mis leidnud tähelepanu ka väljaspool muuseumi ringe. Olgu niisugusena märgitud ka etnograafia dotsentuuri asutamine Tartu ülikoolis a. 1924. Sellega saavutas etnograafia meil tunnustuse iseseisva teadusharuna ka ülikooli õppetegevuses, mis tal tänini puudub veel mõnelgi maal, muuseumis ka meie lähemal naaberriikides Lätis ja Leedus. Erilist tähtsust omab etnograafia õppetooli loomine selles suhtes, et see võimaldab teadusliku erihariduse saanud järelepõlve pealekasvu, ilma milleta igasugune edu võib olla vaid ajutine.

Ei ole puudunud tunnustusi Eestis tehtavale etnograafilisele uurimistööle ka välismaal, vaatamata sellele, et eesti etnograafiline kool, mille loojaks ja peamiseks esindajaks on olnud dr. I. Manninen oma Eestis viibimise ajal aa. 1922 — 1928, on praegu veel alles kujunemisel. Pea kõigi maade eriajakirjanduses on eesti etnograafia viimaste aastate töö leidnud elavat tähelepanu ja sageli otse ülistavat hindamist. Selle tagajärjel on märgata välismaal huvi tõusu eesti rahvakultuuri, eriti rahvakunsti, vastu, mille tõttu välismaa organi-

satsioonide soovil on tulnud korraldada terve rida eesti rahvakunsti välisnäitusi, nii 1928. a. Stokholmis, 1929. a. Helsingis ja Brüsselis, 1930. a. Berliinis ja Kölnis.

Võiks samuti mainida osavõttu esimesest Rahvusvahelisest Rahvakunsti Kongressist Prahast 1929. a. sügisel ja seal loodud Rahvusvahelisest Rahvakunsti Komiteest, millesse allkirjutanu kuulub Eesti esindajana. Praegu on käimas eeltööd ka Eesti Rahvakunsti Komitee loomiseks; selle ülesandeks peamiselt olekski läbikäimise elustamine rahvusvahelise uurimistööga.

Lõpetanud senise etnograafilise töö ülevaate, asetaksime nüüd küsimuse, mil määral see töö on rahuldav ja mida tuleks märkida järgmiste aastakümnete ülesandena.

Siin ei ole ehk huvitusega meelde tuletada neid ülesandeid, mida on esitanud eesti etnograafilise uurimise senine juht dr. I. Manninen oma tegevuse algupoolel³⁾. Need peasihid on tema järgi järgmised⁴⁾:

1) ühtlase, võimalikult terve kirjeldava esituse loomine Eesti asjalisest vanavarast; 2) tüpoloogiliste tunnismärkide määramine ja tüüpide arenemise jälgimine tähtsamais rühmis; 3) tähtsamate asjade ja tüüpiliste teisendite maateadusliku levimise määramine Eestis ning etnograafiliste kultuurpiirkondade kindlakstegemine; 4) sugulussuhete määramine Eesti ning naaberriikide asjalise vanavara vahel.

Siin toonitatakse siis ühelt poolt (p. 1) kokkuvõtlikkude sünteetiliste teoste vajadust, mis eriti tarvilik naaberriikide uurijate ja ka oma maa naaberriikide seisukohalt, teiselt poolt (p. 2—4) niisuguse suurema teose eel käivate monograafiliste uurimuste vajadust. Nagu ülal oleme maininud, on meil viimaste alal möödunud aastail juba mõndagi ilmunud ja mõndagi veel ilmumist ootamas. See on võimaldanud asuda ka juba p. 1 mainitud üldteose koostamisele, mida dr. Manninen'il loodetavasti õnnestub juba aasta-paari pärast avaldada.

Kuid loomulikult ei ole meie etnograafia uurimise alal esinevad ülesanded sellega veel lõpul. Kõnealune ülevaatlik teos oleks omakorda ainult tõukeks edaspidistele üksikuurimustele, mis meie teadmisi omakorda peavad süvendama, arvestades uusi allikaid ja uusi vaatekohti. Ülalesitatud dr. I. Manninen'i kava, loendades need algnõuded, mis praeguse meetodi seisukohalt on esitatavad iga maa rahvateadusele, jääb järelikult suurtes joontes juhiseks ka edaspidigi. Lubatagu siin seda täiendada ainult mõningate otseselt konkreetsete ülesannete loendamisega, mis tingitud meie praeguse uurimise seisundist.

Esimese niisuguseist päevaülesandest oleks kogu olemasoleva muuseumimaterjali kättesaadavaks tegemine

³⁾ I. Manninen, Etnograafia tegevuspiiridest ja sihtidest Eestis, Eesti Kirjandus 1924, lk. 527—537.

⁴⁾ Ibid., lk. 531—532.

uurimisele. Siin tuleks küsimusse kõige pealt Tallinna Eesti Kunsti-
muuseumi etnograafiliste kogude ajakohane korraldamine, eriti selles
osas, mida see muuseum ei vaja väljapanekuiks. On lubamata, et see suu-
ruselt teine sellesisuline muuseum kogu meie vabariigis ähvardab
oma muuseumitehniliselt primitiivse säilitamisviisi tõttu muutuda
kõlbmatuks teaduslikule uurimistööle. Samad nõuded käivad ka
Pärnu, Kuressaare j. t. etnograafiliste kogude kohta.

Ühtlasi on edaspidise töö seisukohalt vajaline, et Eesti Rahva
Muuseumi rahvateaduslikku osakonda, kui kesksesse uurimisasutisse
omal alal, koondataks kirjeldised, joonised ja pildid ka teiste muuse-
umide vastavaist kogudest, sest seni, kui kogu materjal pole koos,
jääb töö ikkagi poolikuks. Oleks koguni mõeldav, et keskmuseumile
jääks eesõigus haruldasemate või muidu tähtsate esemete oman-
damisel, nagu see on Skandinaavia mais, seda enam, et meie teised
muuseumid seni pole etnograafia alal avaldanud mingit teaduslikku
tegevust.

Eesti Rahvamuuseumis endas oleks vaja valmistada kogudest
süsteemiline kataloog, ilma milleta teemade tühjendav käsitlemine
on tunduvalt raskendatud. Selle teostamiseks oleks vaja suuremal
määral kui seni toimetada joonistamis- ja päevapildistamistöid kogudes
enestes.

Järgmine suurem ülesanne oleks korjamistöö jätkamine
ja ajakõrgusele viimine. Siin tuleks nimetada kõige pealt
filmimise tarvituselevõttu. Samuti kui rahvamuusika noteerimist ilma
fonograafi abita praegune teadus peab poolikuks tööks, nii on see
mitmel rahvateaduslikul alal, nagu rahvatantsude, kommete ja
mängude jäädvustamisel. Ainuke siin rahvateaduslikke filme Eestist
omab praegu Nordiska Museet Stokholmis ja seda loomulikult Eesti
rootslaste kohta. Eestlaste endi kohta pole meil praegu ainsatki
meetrit.

Kuid tuleb endiselt jätkata ka esemete endi korjamist, muidugi
mitte massiliselt kõike ettejuhtuvat „vanavara“ kokku tuues, vaid
süsteemilisel järelkorjamisel otsides üles neid asju ja nende tüüpe,
mis meie muuseumikogudes seni veel puuduvad. See on nõue, mis
meie võrdlemisi suurte kogude juures paneb ehk mõndagi kõhklema.
Kuid seda nõuet korratakse praegu kõigi maade muuseumimeeste
poolt, ka seal, kus kogud on palju suuremad ja vanemad kui meil.
Praegusel raadio ja õhuühenduste ajajärgul ähvarduvad tsiviliseeruda
ka kõige mahajäänud ilmakolkad. Meilgi elavad oma viimaseid
eluaastaid üksikud teoorjuse päevil sündinud vanakesed, kes veel on
kasvanud kesk omaaegset „etnograafilist“ ümbrust ja sellest võivad
jutustada veel mõndagi, mida ei leidu üheski muus allikas. Tuletagem
meelde samuti rahvaluule järelkorjamise üllatavaid tulemusi läinud

suve töö tagajärjel⁵⁾. Korjata ei tule siis üksi esemeid, vaid veel enam nendega ühenduses olevat sõnalist traditsiooni, kasutades selle illustreerimiseks jooniseid, pilte jne. Eriti tuleb siin rõhku panna ääremaade muuravusest vähemustele, nagu rootslased, venelased, ingerlased, setud, selleks, et selgitada naaberrahvaste mõju meie ainelisele kultuurile. Laiendamist vajaksid ka meie hõimrahvaste kogud, näit. liivlaste alalt, kuna kaugemate hõimrahvaste esemete saamiseks tuleb jätkata ja laiendada esemete vahetust välismaade muuseumitega, milleks meie muuseumikogude dublettide rohkus pakub soodsaid võimalusi.

Korjamistööks on tarvis uuesti elustada stipendiaatide väljasaatmist, mis 1927. a. alates on jäänud soiku vastavate summade puudusel. Selle kõrval on vaja luua alaliste kohalikkude korrespondentide võrk, et nende abil saada kiiret orientatsiooni teatavate nähete erinevuse ja levimise kohta. Senised „koolide vastused“ on selles mõttes annud küll rahuldavaid tagajärgi, kuid kogu koolivõrgu liikumapanek on küllaltki raskepärane toiming, nii et seda võib teha ainult pikemate vaheaegade järel.

Korjamistööd tuleks pealegi kooskõlastada teiste naaberriikidega, nii eriti murdeuurimise ja rahvaluule kogumise alal, milleks ka eeltööd ongi juba käimas. Kuid veel enam, tuleb jälgida ka naabermaade vastavaid kavasisid ja ühtlustada nendega oma tegevust. Nõuavad ju rahvakultuuri nähted rahvusvahelist uurimist kõige laiemas ulatuses, kusjuures on soovitatav, et see materjal kõigis mais oleks ühtlane ja samaaegne. Praegu ongi Venemaal D. Selenin'i algatusel käimas niisugune üleriiklikus mõodus läbiviidav materjalikogumine, kus jälgitakse peamiselt seitset iseloomulikumat eriküsimust. Kogu saksakeelt rääkival alal Euroopas on aga teoksil veel suurejoonelisem kava, mille järgi viie aasta jooksul tahetakse läbi töötada koguni 5.000 eriküsimust. Asudes slaavi ja germaani rahvaste vahel ja olles mõjustusi vastu võtnud mõlemalt poolt peame meiegi neis mais jälgitavad küsimused vaatlusele võtma, et jõuda selgusele selle kohta, mis meie ainelises kultuuris on võõrsilt laenatud ja mis võiks olla meie omapära. Tuleb veel mainida, et ka Rahvusvahelisel Rahvakunsti Keskkomiteel on teoksil omad veel suuremal määral rahvusvahelisemad korjamiskavad. Osavõtt nendegi teostamisest muutub meile paratamatuks, kui me ei taha kaotada oma seniseid positsioone rahvateaduse alal.

Ja lõpuks, uurimist ei vaja üksi n. n. muistne kultuur, vaid ka see segakultuur endise külaelu ja moodsa linnakultuuri vahe peal, milles meie maa praegu elab. On võrratult

⁵⁾ Vt. O. Loorits, Paar sõna Saaremaa vanavarast ja rahvaluule järelkorjandusest, Eesti Kirjandus 1930, lk. 26—28.

huvitav jälgida, kuidas reageerib isaisadelt päritud põline rahva-
tarkus nõudeile, mis püstitab praegune elutempo ja kultuuriliste
vajaduste tõus, ja märkida üleminekuastmeid primitiivselt elatus-
viisilt ja tehnikalt moodsaile abinõudele. Teades neid vahevorme
ja tundes seda murrangu psühholoogiat võime edaspidi avastada
muistse rahvapärase kultuuri jäänuseid ka seal, kus me neid muidu
ei oskaks aimatagi. Suur ülesanne seisab siin ees kodu-uurimise
tööl, mis meil veel kaunis söödis ja mille elustamisest on esitatud
põhjustel huvitatud ka etnograafiline töö.

Kolmandaks suuremaks ülesandeks oleks uurimistöö sü-
vendamine, eriti naaberteaduste alalt saadava ma-
terjaliga. Meie muuseumides säilitatavate esemete iga ulatub
ju enamasti tagasi vaid XIX, harvadel juhtudel ka XVIII sajandini.
Veelgi nooremad on teated, mida praegu rahvasuust saame nende
tarvitamise ja levimise kohta. Metallasjade kohta annab siin tunduvat
abi arkeoloogia, kuna orgaanilisest ainekogude kohta, mis maaleidu-
dena alal ei hoidu, — ja siia kuulub suurem osa asju meie muistsest
„puukultuurist“ — võib saada teatavaid dateerimisvõimalusi ainult
keeleteaduse andmeil, osalt võrdluse teel naabermaadega. On aga
veel olemas rikkalik ainekogu, mis võiks etnograafiale pakkuda mõn-
dagi väärtuslikku lisa: see on meie arhiivimaterjal. Viimaseil
aastail on see andnud tähtsat abi meie keeleajaloo selgitamisele. Loo-
detavasti annaks ta mõndagi huvitavat ka meie rahvateaduslikule
uurimisele, nagu seda osutavad näit. Soome uurimistöö vastavad
tulemused Sirelius'e, Voionmaa j. t. töis. Muidugi nõuab
kasutatava andmestiku väljanoppimine meie arhiivide suuruse juures
õige palju tööd, kuid tulemused ei jääks kindlasti tulemata.

Töö süvendamise seisukohalt oleks hädavajaline ka etnograa-
filise bibliograafia koostamine ja väljaandmine. Jooksev
bibliograafia ilmub meil Õpetatud Eesti Seltsi aastaülevaateis, kuid
suure hiljaksjäämisega. Vanemas kirjanduses leiduvad etnograafi-
lised teated on aga seni kodifitseerimata, olles seejuures enamasti
kildudena laiali pillatud teisesisuliste tööde keskel, nii et nende
ülesotsimine nõuab palju vaeva ja ajakulu. Et meie edaspidisele
uurimisele võimaldada tühjendavat iseloomu, tuleb asuda rahvatead-
usliku eribliograafia loomisele, nagu see meil on valmimas näit.
ajaloo alal.

Need ülalesitatud nõuded pole muidugi lõplikud ega sisalda
mingit viimistletud programmi. Teadustegi areng toimub nüüdsel
ajal kiiremini kui enne, nii et see, mis täna oli uudiseks, võib homme
olla juba ajast ja arust. Suurtes joontes arvab allakirjutanu ometi
väljendanud olevat neid vajadusi, mida meile dikteerib jooksev etno-
graafiline töö ja mille rahuldumata jätmine meid viiks tublisti alla-
poole rahvusvahelist tasapinda, millele me viimase aastakümne jooksul

oleme suurte sammudega lähenenud. Üheks meie väikeste olude peapaheks on ainelistel vahendite vähesuse kõrval eriti piiratud töötajate arv, mis ei võimalda spetsialiseerumist kitsamail erialal, nagu moodne tööjaotus seda nõuab ka teadusliku uurimistöö suhtes. Ometi peame lootma, et üldise kultuuritaseme tõusuga ka siin mõndagi muutub paremuse poole, eriti siis, kui seltskond ja riik meie etnograafilist tööd toetavad samase heatahtlikkusega, nagu seda senini oleme näinud.

F. Leinbock.

Oletanud, et see on üks ja sama, mis on kirjeldatud
 eelmises artiklis. Tegelikult on see teine ja erinev
 organism, mis on kirjeldatud eelmises artiklis.

Kõik need organismid on kirjeldatud eelmises artiklis
 ja need on kõik erinevad organismid, mis on kirjeldatud
 eelmises artiklis. Tegelikult on see teine ja erinev
 organism, mis on kirjeldatud eelmises artiklis.

Tegelikult on see teine ja erinev organism, mis on
 kirjeldatud eelmises artiklis. Tegelikult on see teine
 ja erinev organism, mis on kirjeldatud eelmises artiklis.

K. Mattieseni trükikoda O/Ü., Tartus, 1930.